

**МОНГОЛ УЛС ДАХЬ ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТТАЙ
ГЭМТ ХЭРГИЙН ӨНӨӨГИЙН ШИНЖ, ИЛРЭХ ХЭЛБЭР**
CURRENT SYMPTOMS AND FORM OF DETECTION
OF ORGANIZED CRIME IN MONGOLIA

Баттөмөр Мөнхбаяр
Докторант
Battumur Munkhbayar
Doctoral

Хураангуй. Зохион байгуулалттай гэмт хэрэг нь улс орны дотоод аюулгүй байдалд ноцтой хор аюул учруулдаг томоохон хүчин зүйл бөгөөд сүүлийн жилүүдэд үндэстэн дамнасан аюул эрсдэлийг бий болгож, улс орнуудаас хамтын ажиллагаа шаарддаг болсон байна.

Энэ нь дэлхийн нийтийн хэмжээнд нэг дэлхий хэмээх үзэл бий болсон өнөө үед ганцхан улс орны ард иргэдийг биш дэлхий нийтийг цочроосон элдэв гэмт хэрэг, аллага, терроризм заналхийлж байгаа нь зохион байгуулалттайгаар үйлдэгдэж буй гэмт явдал юм. Гэмт хэрэг зарим тохиолдолд зөвхөн тодорхой нэгэн хил хязгаарт хамаарагдах бус харин соёл урлаг, бизнес, улс төр, нийгмийг бүхэлд нь хамарч тэр ч бүү хэл олон улсын хэмжээнд хил хязгаарт үл захирагдан үйлдэгдэх болсон.

Abstract. Organized crime is a significant factor posing serious threats to the domestic security of countries and has recently created transnational risks, requiring cooperation between nations.

In today's world, where the concept of "one world" has emerged, it is no longer just the citizens of a single country who are affected; rather, the entire world is being shocked by various crimes, murders, and terrorism carried out in an organized manner. In some cases, crime is not confined to a specific border but encompasses culture, art, business, politics, and society as a whole, and is even perpetrated internationally without regard for borders.

Түлхүүр үг: Зохион байгуулалттай гэмт хэрэг, нэгдсэн үндэсний байгууллага, цагдаагийн байгууллага, хууль тогтоомж

Keywords: Organized crime, integrated national organizations, police organizations, and legislation

Нэг. Удиртгал.

Зохион байгуулалттай гэмт хэрэг нь улс орны дотоод аюулгүй байдалд хор аюул учруулдаг томоохон хүчин зүйл болсоор ирсэн бөгөөд өдгөө хүрээгээ тэлж үндэстэн дамнасан аюул эрсдэлийг бий болгож улс орнуудаас хамтын ажиллагаа шаардах болсон.

Социалист нийгэмд гэмт хэрэг байхгүй, тэр тусмаа зохион байгуулалттай гэмт хэрэг байх ёсгүй гэсэн зохиомол онол нь үйлдэгдэж буй гэмт хэрэг нийгмийн үзэгдлийг хуучин нийгмийн үлдэгдэл болгон энэ нь гагцхүү капиталист нийгэмд байх зүйл хэмээх тайлбарт төөрөгдөж явсан үе бий¹.

Хүн төрөлхтөн оршин тогтнохын тулд дайн дажин, байгалийн гамшиг, халдварт өвчин гэх мэт аюул, сүйрэлтэй цаг үргэлж тэмцэж ирсэн бол эдүгээ эдгээр бүх аюул, сүйрлийн жагсаалтыг учруулах хор аюулынхаа хэмжээгээр ЗБГХ тэргүүлэх төлөв ажиглагдаж байна. Үүнд нөлөөлж буй гол хүчин зүйлийг олон улсын санхүү, мөнгөний зах зээл нээлттэй болсон, шинэ харилцаа холбоо, мэдээллийн систем дэлгэрсэн, интернэтийн сүлжээ асар хурдацтай өссөн зэрэг эерэг үр дагавар болон төр, засгийн эрх мэдэл, хяналтын хүрээ, бололцоо хумигдсан сөрөг үр дагавруудтай холбон эрдэмтэн, судлаачид тайлбарлаж байна.

XXI зуунд Дэлхийн нийтийн хэмжээнд нэг дэлхий хэмээх үзэл бий болсон өнөө үед ганцхан улс орны ард иргэдийг биш дэлхий нийтийг цочроосон элдэв гэмт хэрэг, аллага, терроризм заналхийлж байгаа нь *зохион байгуулалттайгаар үйлдэгдэж буй гэмт явдал юм. Энэ нь олон улс орныг буюу үндэстэн дамнаж үйл ажиллагаагаа явуулан өргөжин тэлсээр байна.*

¹Д.Адъяабазар, З.Төрмандах.Зохион байгуулалттай гэмт хэрэгтэй тэмцэх үндэс. Уб., 2005, 4 дэх тал

Гэмт хэрэг зарим тохиолдолд зөвхөн тодорхой нэгэн хил хязгаарт хамаарагдах бус харин соёл урлаг, бизнес, улс төр, нийгмийг бүхэлд нь хамарч тэр ч бүү хэл олон улсын хэмжээнд хил хязгаарт үл захирагдан үйлдэгдэх болсон. Мэдээж ингэхэд сайтар зохион байгуулагдсан байх нь чухал. Нөгөө талаар гэмт хэрэг нь эдийн засгийн хүрээний нэг хэсэг болон тогтдог бөгөөд зарим хүмүүсийн амьдралын хэв загвар, эх үүсвэр нь болсон байдаг.

Түүхийн хуудсыг эргэн сөхөхөд хүний нийгмийн амьдралын бүхий л үеийн туршид гэмт хэрэг нь олон янзын хэлбэрээр оршин тогтнож байсан ба түүнийг зөвхөн ганц этгээд төдийгүй хэсэг бүлэг хүмүүсээс маш нарийн зохион байгуулалттайгаар үйлдэж иржээ.

Эртний цааз хуулиудад гэмт хэрэг ганцаараа болон бүлэглэн үйлдсэн тохиолдлыг дурдсан эх сурвалжуудыг авч үзлээ. Үүнд:

Алтан хааны цаазад: “...Хулгайчийн алж идсэний үлдэгдлийг авбал тавтаар торгох”-оор заасан нь үлдэгдлийг авсан хүнийг ямар нэгэн хэмжээгээр хулгайд оролцсон гэж үзсэн нь гэмт хэрэгт хамтран оролцох явдлаас урьдчилан сэргийлэх ач холбогдолтой заалт гэж үзэж болохоор байна.

Монгол-Ойрадын Их цаазад: 95-р зүйлд “...Олон цөөн хүн отож хулгай хийж хойно нь нэг нь ирж хэлбэл нэг нь ялгүй, бусдаас нь гүйцээж ав, хүн мэдсэн хойно нь хэлбэл тусгүй” гэж заажээ. Үүнээс үзэхэд гэмт хэрэгт бүлэглэн оролцсон боловч сайн дураараа хэргээ илчлэн ирсэн тохиолдолд ялаас хэлтрүүлэх ил болсон үед мэдээлэх нь хэргийн хариуцлагаас мултрах оролдлого болох заалт оруулсан нь тухайн гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, илрүүлэхэд чухал ач холбогдолтой байв.

Зарлигаар тогтоосон Монгол улсын хууль зүйлийн бичигт: “...Олон газар аливаа хүн уулгалж булаах, огт хүнийг хор хийсэн үгүй эд олсон нь хулгайн тоо 3 хүнээс дээш болвоос тэргүүлсэн ялт хүнийг улсын хязгаар дор цөл, дэд ялт хүнийг аймаг алгасаж цөл, хэрэв 4 хүнээс дээш 9 хүн дор хүрвээс тэргүүн дэдийг үл бодон цөм улсын хязгаарт цөлж бүрнээ зовоох албанд явуул.

Цугласан хоршоо 10 хүнээс дээш болвоос хүнийг хор хийсэн ба эс хийснийг үл бодон тэргүүлсэн ялт хүнийг буудан алах ял оноож тэр дор нь буудан алах. Эд олсон үгүй санаа өдсөн ялт хүнийг тайжаас байлгаж 100 ташуурдан жанч. Бүгдээр үгсэх нь болвоос хамтаар явсан ба эс явсныг үл бодон тайжаас байлгаж цөм үүрд тахиулах үгүй бологтун” гэжээ. Энэ хуулиас үзвэл ял шийтгэлийг ялгамжтай оногдуулж гэмт хэргийг зохион байгуулсан, голлон үйлдсэн этгээдийг *тэргүүн*, хамжигчаар оролцсон этгээдийг *дэд* гэж нэрлэж байжээ. Өмнөх хуулиудын адил зохион байгуулалттай гэмт хэрэг гэсэн ойлголт тусгагдаагүй байна.

Хоёр. Зохион байгуулалттай гэмт хэргийн онолын үндэс

Монгол оронд зохион байгуулалттай гэмт хэрэгтэй тэмцэх үйл ажиллагааны эрх зүйн үндсийг бүрдүүлэх талаар төр, засгаас холбогдох арга хэмжээнүүдийг авч, хууль, тогтоомжуудыг батлан мөрдөж байгаагийн зэрэгцээ эрдэмтэн, судлаачид Орос хэлээр “Организованная преступность” гэдэг үгийг Монгол хэлнээ “Зохион байгуулалттай гэмт явдал” хэмээн нэршиж, өөр өөрсдийн үзэл бодол, байр сууриа илэрхийлж, холбогдох дүгнэлт тодорхойлолтыг өгсөн байна.

ЗБГХ гэсэн ойлголтыг Монгол эрдэмтэн судлаачдын тодорхойлолтуудыг авч үзвэл: Уг асуудлыг хэрхэн тодорхойлсныг харьцуулан үзэх нь зохион байгуулалттай гэмт хэргийн мөн чанар, нийгмийн хор аюулыг үнэлэхэд чухал ач холбогдолтой гэж үзлээ.

Академич С.Нарангэрэл: “Зохион байгуулалттай гэмт явдал” бүтээлдээ дурдахдаа “...Зохион байгуулалттай гэмт явдлыг дэлхийн улс орнуудад янз янзаар тодорхойлж байгаа боловч нийтлэг шинж байдаг талаар тэмдэглэсэн. Зөвлөлтийн албан ёсны эх сурвалжаас үзвэл үйлдвэрлэлийн хэлбэрээр гэмт үйл ажиллагаа явуулж худалдан авах, коррупцийн тусламжтайгаар өөрсдийн аюулгүй байдлаа хангахыг эрмэлздэг бүлгүүдийн хоорондын янз бүрийн шинжтэй хэлхээс холбооны нарийн шинжтэй систем юм.

АНУ-ын Холбооны хууль тогтоомжид зохион байгуулалттай гэмт хэргийг хууль бус бараа таваар нийлүүлэх хууль бус үйлчилгээ үзүүлэх тухайлбал хар тамхи мансууруулах бодис борлуулах, мөрийтэй тоглоом, янхны газар, рэкет ажиллуулах зөвхөн эдгээрээр хязгаарлагдахгүй зэрэг нийгэмлэг нэгдлийн гишүүдийн өндөр зохион байгуулалттай сахилгатай хууль зөрчсөн үйл ажиллагааг заасан байна” хэмээжээ.

С.Нарангэрэл гэмт бүлэгтэл, байгууллагын талаар: “...Гэмт бүлэглэл, байгууллага нь хүнд буюу онц хүнд гэмт хэрэг үйлдэхийн тулд буй болж нягтаршсан ба зохион байгуулалттай гэмт бүлэг мөн, бүлэглэлийн нягтаршсан байдал нь гэмт хэргийн ашиг орлогоос татварын нэгдмэл сан бий болгож

материалын талаар хангагдахаас гадна тагнан турших, лоббидох, хахуульдах, нууц явуулга хийх тусгай хэсэгтэй хоорондын харилцааны хатуу дэг жаягтай, бүлэглэлийн бичигдээгүй дүрмийг зөрчихөд хатуу шийтгэлтэй. Эд хөрөнгө ба эрх мэдэл эзэмшихийн төлөө чармайсан, босоо шатлан захирах дэг ёстой хууль сахиулах төр засгийн бүтэцтэй хөдөлгөөнөөр харилцан ажиллах зэрэг шинжээр илэрдэг юм” гэж тодорхойлсон байна².

Хууль зүйн шинжлэх ухааны доктор Н.Жанцан: Зохион байгуулалттай гэмт явдалд байх үндсэн шинжийг дараах байдлаар тодорхойлжээ. “...Хамгийн чухал шинж нь гэмт хэрэг үйлдэхээр тохирч нэгдсэн тодорхой хүмүүс нь гэмт хэргийн замд тогтвортой орсон байна. Тэд өөрийн гэсэн хатуу журам сахилгатай, өөрсдийн удирдлагуудаасаа хараат, тэднийгээ хаяж, зайлж явах боломжгүй болсон байна. Гэмт бүлэглэлд оролцож байгаа хүмүүсийн тоо амьдрал дээр 5-аас доошгүй дээд хэмжээ нь хэдэн 100 хүн хүртэл хамрагдах тохиолдол байна. Тэдний бүтэц зохион байгуулалт нь чухам ямар төрлийн гэмт хэргийг ямар салбарт үйлдэх гэж байгаагаас хамаарч өөр өөр байдаг. Ихэнх тохиолдолд гэмт бүлэглэлийн гишүүд өөр өөрсдийн үүрэг ролийг сайн мэдэж байдаг” хэмээв.

Хууль зүйн доктор, процессор Д.Адъяабазар Мафи /Гэмт байгууллага/ бүтээлдээ: “...Зохион байгуулалттай гэмт явдал гэдгийг нийгмийн хууль ёсны хяналтаас өөрсдийгөө хамгаалах зорилгоор авлигад автагдсан этгээдийн тусламжтайгаар хяналтын эсрэг, сөрөг үйл ажиллагааг явуулж байгаа, хамгаалах систем бүхий, гэмт хэрэг үйлдэх явдлыг орлогын эх үүсвэр болгосон, тогтвортой, шаталсан бүтэцтэй гэмт этгээдүүдийн нэгдэл үүсгэн гэмт үйл ажиллагаа явуулахыг хэлнэ” гэж тодорхойлжээ³.

Гадаадын эрдэмтэн судлаачдын тодорхойлолтыг авч үзвэл: Сүүлийн үед олон улсын хэмжээнд зохион байгуулалттай гэмт хэрэгтэй тэмцэх талаар улс орнууд эрх зүйн бодлогоо нэгтгэн тодорхойлж, хамтран тэмцэх болсон. Зохион байгуулалттай гэмт хэргийн талаар эрдэмтэн, судлаачид өөр өөрсдийн санал, дүгнэлт, тодорхойлолтоо өгсөөр байна.

ОХУ-ын эрдэмтэн В.Ярочкин “...Зохион байгуулалттай гэмт явдал нь гэмт хэргийн ертөнцийн тогтсон хагуу бүтцээс хэрэгжүүлж буй тодорхой гэмт үйлдлийн цогцолбор” гэж тодорхойлсон бол **А.Н.Гуров** “...Зохион байгуулалттай гэмт явдал гэдэг нь нийгмийн хэмжээний гэмт үзэгдлийн гэмт үйл ажиллагааг ажил (бизнес) болгон эрхэлдэг, авлига ба бусад хамгаалах хэрэгслийн тусламжтайгаар нийгмийн хяналтаас хамгаалах системийг бий болгож, харьцангуй өргөн олныг хамарсан ажиллагаа явуулдаг тогтвортой удирдлагатай бүлэглэл гэж ойлгож болно⁴” гэжээ.

ОХУ-ын эрдэмтэн Гриб В.Г, Ларичев В.Д нар “...Зохион байгуулалттай гэмт үйл ажиллагааны зорилго нь хамгийн аюулгүй аргаар үлэмж хэмжээний ашиг олоход чиглэнэ. Чухам энэхүү зорилго нь түүндээ хүрэх арга, хэрэгслээ тодорхойлдог ба уг зорилгод хүрэх нэг хэрэглүүр нь зохион байгуулалттай байх явдал” гэж үзжээ.

Паул Лунде “Зохион байгуулалттай гэмт хэрэг” сэдэвт бүтээлдээ: “...ЗБГХ-ийн тодорхойлолтыг олон тооны хууль хяналтын байгууллагууд болон бусад газрууд хийсэн ба тэд бүгд өөр байдаг нь уг гэмт хэргийн бүлэглэлүүдийн үйл ажиллагаа нь маш өргөн цар хүрээтэй, олон тооны аргачлалыг ашигладаг, орон нутаг, улсын онцлогоос шалтгаалан ондоо байдаг ба зах зээлийн өөрчлөлт, хууль зүйн орчин зэрэгт дээд зэргээр зохицож үйл ажиллагааны хэлбэрээ ямагт сайжруулдагтай холбоотой юм.

Зарим хуулийн байгууллагууд нь зохион байгуулалттай гэмт шунахай сэдэлтээс үүсэлтэй айлган сүрдүүлэлт болон авлига дагалдсан, нарийн зохион байгуулалттай, тогтмол нууцлаг байдалд явагдах хууль бус ажиллагаа” гэж тодорхойлдог гэжээ.

АНУ-ын криминологи судлаач Ховард Абадинскийн тодорхойлсноор: “...ЗБГХ-ийн бүлэглэл нь хууль бус аргаар болон хуулийн дагуу ашиг хонжоо болон эрх мэдэл олох гэсэн хүмүүсийн идеологийн бус нэгдэл” гэжээ. Энэхүү нэгдэл 3 доошгүй зохион байгуулалтын төвшинтэй. Гишүүд нь хоорондоо хамаатан садан болон найз байх нь элбэг. Бүлэглэлд эзлэх байр суурь, үүрэг нь мэдлэг чадварын дагуу оногддог. Тэдгээр нь тодорхой салбар газарт монополь байр суурьтай болохыг эрмэлздэг ба үүний төлөө хүч хэрэглэх буюу авлигал хэрэглэдэг. Дотроо маш нарийн зохион байгуулалт болон сахилга баттай, тодорхой үйлдлүүд дээрээ гишүүн

²Д. Адъяабазар, З.Төрмандах. Зохион байгуулалттай гэмт хэрэгтэй тэмцэх үндэс. УБ., 2005, 6 дахь тал

³Д.Адъяабазар. Мафи-Гэмт байгууллага”. УБ, 1999

⁴В.Ярочкин. Зохион байгуулалттай гэмт явдал, аюул хаанаас нүүрлэж байна. УБ., 2005, 7 дахь тал

биш хүмүүсийг бас ашигладаг. Бичигдсэн эсвэл аман дүрэм журамтай ба тэдгээрийг зөрчсөн тохиолдолд алах хүртэл шийтгэлтэй” гэж тодорхойлсон бол Америкийн Коза Ностра мафийн тодорхойлолт ба италийн Сицилийн мафи нар мөн адил зохион байгуулалттай⁵ гэсэн байна.

НҮБ-ын 2000 оны Үндэстэн дамнасан зохион байгуулалттай гэмт бүлэглэлүүдтэй тэмцэх тунхаглалд “*ашиг хонжсоо олохын тулд гурав буюу түнээс дээш тооны хүмүүсийн зохион байгуулалттай гэмт хэрэг үйлдэхийг бэлдэх*”⁶ гэж тодорхойлсон байна.

ЗБГХ гэсэн нэр томъёо нь эрүүгийн эрх зүйн онол болоод практикт өөр, өөр утга агуулгаар хэрэглэгдэж ирсэн. Учир нь практикт аливаа нэг гэмт хэргийг хэд хэдэн этгээд нарийн зохион байгуулж үйлдсэн тохиолдолд үүнийг “зохион байгуулалттай гэмт хэрэг” гэж нэгэн адил нэрлэж заншсан байдаг.

ЗБГХ-ийн (бүлэг, бүлэглэл) талаар эрдэмтэн судлаачдын тодорхойлолтоос нийтлэг шинжүүдийг дурдвал:

- Тодорхой гэмт хэргийг үйлдэхээр урьдчилан үгсэн тохирч нэгдэн, нягтаршсан байна
- Удирдан чиглүүлдэг удирдагчтай
- Байнгын тогтвортой үйл ажиллагаа явуулдаг
- Гэмт үйл ажиллагааг орлогын эх үүсвэр болгодог
- Тодорхой хуримтлалтай
- Хатуу, дэгтэй
- Гэмт үйл ажиллагааны чиглэл нь төрөл бүрийн салбарт явагдах чадвартай
- Улс төр, хууль хяналтын байгууллагад нөлөөлөх
- Өөрсдийгөө хамгаалах системтэй
- Гэмт үйлдэл нь улс орон, үндэстэн дамнаж үйл ажиллагаа явуулах өргөн цар хүрээтэй явагддаг гэх мэт нийтлэг шинжүүдтэй байна.

Гурав. Зохион байгуулалттай гэмт хэргийн шинж, онцлог

Эрдэмтэн, судлаачид зохион байгуулалттай гэмт бүтцийн үүсэх нөхцөл, шалтгаан, хөгжлийн үе шатны талаар зохих судалгаануудыг хийсэн байдаг.

ОХУ-ын судлаач А.Н.Гуров нь зохион байгуулалттай гэмт явдлын үүсэл хөгжлийн үе шатыг дараах түвшинд авч үзсэн байна.

- энгийн түвшний,
- дунд түвшний,
- дээд (өндөр) түвшний хэмээн ангилсан.

АНУ-ын судлаач Питэр Латиа нь зохион байгуулалттай гэмт явдлын хөгжлийн үе шатыг

- Нөлөөгөө тогтоох хэрцгийллийн үе,
- Нөлөөгөө бэхжүүлэх шимэгчийн үе,
- Симбиотик буюу харилцан хамаарлын үе гэж тус тус ангилаад үе шат тус бүрийн гэмт явдлын шинжийг тодорхойлсон байна.

ЗБГХ-ийг хэн, ямар зохион байгуулалтаар үйлдэх нь урьдчилан үгсэн нэгдэж, үе шаттай хэрэгждэгийг тодорхойлсон гадаад, дотоодын судлаачдын тайлбараас үзэхэд дотоод зохион байгуулалт, дэс дарааллыг бүхэлд нь ойлгох “**сүлжээ**” хэлбэрээр авч үзэх шаардлагатай болж байна.

Энэ нь ерөнхий шинж нь нийтлэг боловч ямар гэмт хэргийг үйлдэхээр, ямар нөхцөлд зохион байгуулагдсан болон түүний дотоод бүтэц, гишүүний тоо, үйл ажиллагааны хүчин чадал, цар хүрээ, нийгэмд эзлэх байр суурь тогтвортой байдал, төрийн байгууллагаас болон хуулийн байгууллагаас хамгаалсан хамгаалалтын хэр хэмжээ зэрэг шалгуураар хамгийн энгийн нэгжээс өндөр зохион байгуулагдсан байна. Үүнд:

- Зохион байгуулалттай бүлэг⁷

⁵Паул Лунде. Зохион байгуулалттай гэмт хэрэг. 2004.

⁶НҮБ-ын Үндэстэн дамнасан зохион байгуулалттай гэмт хэргийн конвенц. 2000

⁷“Гэмт үйл ажиллагаа эрхлэх замаар тогтмол ашиг олох зорилгоор зохион байгуулагдсан хоёр буюу түүнээс дээш хүмүүсийн хууль бус нэгдэл”

- Зохион байгуулалттай бүлэглэл⁸
- Зохион байгуулалттай гэмт сүлжээ буюу байгууллага⁹ гэж гурван төрөлд ангилж үзвэл чухал ач холбогдолтой гэсэн байна.

Зохион байгуулалттай гэмт хэргийн зохион байгуулалт, сүлжээний элементүүдийн тус бүрийнх нь шинжийг тодорхойлбол:

Зохион байгуулалттай гэмт бүлэг: Тэд гэмт үйл ажиллагаагаа харьцангуй тогтвортой эрхэлж орлогын эх үүсвэр болгох зорилгоор урьдчилан нэгдэж зохион байгуулагдсан байх. Гүйцэтгэх үүргээ тодорхой хуваарилж түүндээ зохицсон бүтэц, зохион байгуулалт, удирдлагатай /босстой/ байх. Хамаатан садан, найз нөхөд, үзэл бодлын болон орон нутгийн холбоо, цуг гэмт хэрэг үйлдсэн буюу хамт ял эдэлж байсан зэрэг харилцаа холбоонд нэгдэн тулгуурладаг байх. Гэмт хэрэг үйлдсэн эсхүл үл хамааран оролцогчид нь байнга холбоо хамтын ажиллагаатай байх зэрэг үндсэн шинжийг агуулдаг.

Зохион байгуулалттай гэмт бүлэг нь бүтцийн хувьд хамгийн энгийн зохион байгуулалттай төрөл юм. Зохион байгуулалттай бүлэг урьдчилан тохиролцсон бүлэг этгээдээс ялгагдах гол шинж нь бүлгийн гишүүд гэмт хэрэг үйлдэх явдлыг орлогын эх үүсвэр болгох зорилгоор урьдчилан нэгдэж, зохион байгуулалтад орсон байхаас гадна энэхүү үйл ажиллагаагаа тогтвортой эрхлэх зорилготой байна.

Зохион байгуулалттай гэмт бүлэглэл: Зохион байгуулалттай гэмт бүлэглэл нь зохион байгуулалттай гэмт бүлэгтэй харьцуулахад хууль сахиулах болон төрийн албан тушаалтнуудын оролцоотой, нийгмийн салбаруудад хамрах цар хүрээ, бүтэц, зохион байгуулалт, техникжилт зэрэг байдлаараа арай өндөр түвшинд зохион байгуулагддаг онцлогтой.

Зохион байгуулалттай гэмт бүлэглэл нь:

- Гэмт хэргийн ертөнцөд нөлөө бүхий удирдагчтай байх
- Хяналт тогтоосон нутаг дэвсгэрийн хүрээнд гэмт үйл ажиллагаа эрхэлдэг байх
- Өөрсдийгөө хамгаалах зэвсэг бүхий цэрэгжсэн тусгай бүлэгтэй байх
- Төрийн зарим байгууллагад өөрсдийн талд ажиллах нөлөө бүхий ажилтан, албан хаагчтай байх зэрэг үндсэн шинжтэй.

Зохион байгуулалттай гэмт бүлэглэл нь үйл ажиллагааны хамрах цар хүрээ, оршин тогтнох хугацаа, төрийн эсрэг гэмт хэрэг төдийлөн туйлбартай эрхэлдэггүй шинжээрээ зохион байгуулалттай гэмт байгууллага буюу мафиас ялгагддаг.

Зохион байгуулалттай гэмт бүлэг, бүлэглэлүүдийг бие даасан байдлаар нь мафи зохион байгуулалтын хэмжээнд авч үзэх боломжгүй юм. Зохион байгуулалттай гэмт хэрэгтнүүд бодол санаагаа ихэвчлэн хууль бус гэмт арга замаар хэрэгжүүлдэг учир хамгийн их эрсдэлтэй бизнес эрхэлдэг.

Зохион байгуулалттай гэмт сүлжээ буюу байгууллага: Гэмт сүлжээ буюу байгууллагад дараах үндсэн шинж байдаг.

- Материаллаг бааз нэгдсэн мөнгөний фонд банкны тооцоотой байна.
- Хамтын үйлдвэр хоршоо, ресторан, казино гэх мэтийг эзэмшилдээ авсан байх ба түүний орлого, санхүүжилт нь удирдлагадаа заавал мэдээлэгдэж хянагдаж байна.
- Гэмт байгууллага нь удирдах бүрэлдэхүүнтэй/зөвлөл/ байна. Тэр нь хамтын удирдлагын байгууллага байх ба гишүүд нь ихэвчлэн тэгш эрхтэй байна.
- Өөрсдийн дунд тогтоосон хатуу дүрэм, журам, тангарагтай. Зарим тохиолдолд энэ нь бичгийн хэлбэртэй харилцан зөвшөөрч баталгаажсан байна. Удирдлагын системтэй, зарим тохиолдолд салбар удирдлагатай, тэднийг тодорхой чиг үүрэгтэй бүлгүүдэд хуваасан

⁸Хууль зүйн ухааны доктор Н.Жанцан. “...Гэмт бүлэглэл нь /байгууллага нь/ хүнд буюу онц хүнд гэмт хэрэг үйлдэхийн тулд буй болсон нягтарсан ба зохион байгуулалттай бүлэг мөн”...бидний үзэж байгаагаар гэмт бүлэглэл нь зохион байгуулалттай бүлгээс илүү нягтарсан ба хүнд буюу онц хүнд гэмт хэрэг үйлдэх зорилготой байдаг онцлогоороо ялгагдана гэжээ.

⁹“Зохион байгуулалттай гэмт бүлгийн хамгийн дээд түвшинд зохион байгуулагдсан хэлбэр юм”.

мэдээллийн болон хяналтын албатай байдаг.

- Өөрсдийн дунд ойлголцох дохио болон хэллэгтэй байна.
- Мэдээллийн баазтай тагнуулын болон сөрөг тагнуулын мэдээлэл цуглуулагчтай байна.
- Өөрсдийн гэсэн төлөөний хүнийг засаглалын болон хууль хяналтын байгууллагад ажиллуулсан байх. Эдгээр шинж гэмт байгууллага буюу мафид ихэвчлэн бүрэн хэмжээгээр байдаг болох нь судалгаагаар тогтоогдсон байна

Гэмт байгууллага нь хэд хэдэн гэмт бүлэглэлийг өөртөө нэгтгэдэг. Дээрх ангиллын “Зохион байгуулалттай гэмт байгууллага” нь мафи гэсэн томъёололтой утга дүйх шинжийг¹⁰ агуулдаг.

Зохион байгуулалттай гэмт сүлжээний оролцогчдыг гүйцэтгэх үүргээс нь хамаарч дараах хэсгүүдэд ангилж болно. Үүнд:

Гүйцэтгэгчид: -Энд зөвхөн тодорхой төрлийн гэмт хэрэг үйлдэгчид шууд хамаарна. Өөрөөр хэлбэл гэмт хэргийг гардан үйлдэгчид энэхүү ойлголтод хамрагдана. Тэд заавал гэмт бүлгийн гишүүн байх албагүй байдаг /нэгдэл нь тогтвортой биш/.

Гэмт сүлжээний гишүүд болон оролцогчид: Энэхүү ойлголтод хууль бусаар үйлдвэрлэл үйлчилгээ эрхлэгчид хориотой эд зүйлийн наймаачид төдийгүй гэмт бүлгийн /тодорхой төрлийн гэмт хэрэг үйлддэг/ мэргэжлийн гэмт хэрэгтнүүд, эрүүгийн элементүүд багтана.

Халбах хэсэг: Ихэвчлэн гэмт бүлгийн толгойлогч нар болон түүний бие төлөөний хүмүүс байх ба гэмт бүлэглэлийн удирдлагын шийдвэр биелүүлэх, гэмт хэргийг гардан гүйцэтгэгчийг хянах, гэмт бүлэглэлийн дотоод бүтцийн нэгж хэсэг болох зохион байгуулалттай гэмт бүлгүүдийн хоорондын маргаантай асуудлуудыг шийдвэрлэх, бүлэг хоорондыг мэдээллээр хангах тус нутаг дэвсгэрийн болон бусад зохион байгуулалттай гэмт бүлэглэлтэй харилцаа холбоо тогтоох зэрэг үйл ажиллагааг хэрэгжүүлдэг. Нэгэн ёсондоо менежерийн үүрэг гүйцэтгэдэг.

Хамгаалах хэсэг: Энд авлигад автагдсан төрийн болон хууль сахиулах байгууллагын ажилтан, албан хаагчийн өгсөн мэдээлэл, туслалцааны дагуу гэмт бүлэг, бүлэглэлийг хамгаалах, гишүүдийг эрүүгийн хариуцлагад татуулахгүй байх үүднээс сөрөг тагнуул хийх, хууль хамгаалах болон бусад гэмт бүлэг, бүлэглэлийн сонирхлыг татаж буй хүрээ, салбарын үйл ажиллагааны талаар мэдээлэл олж авах, тагнуул хийх алба хамаарна.

Ихэвчлэн хүчний болон хууль сахиулах байгууллагаас гарсан, хүч хэрэглэсэн гэмт хэрэг үйлдэх ажиллагаатай холбоо бүхий хүмүүсийн бүлгийн /хамгаалах хэсгийн/ удирдагч хамаарна. Түүнчлэн тэдгээр хүмүүстэй: Гэмт хэргийн ертөнцөд нэр нөлөө бүхий гэмт хэрэгт, нарийн мэргэжилтэн, өөрөөр хэлбэл шинжлэх ухааны тодорхой салбарт мэргэшсэн этгээд. Жишээлбэл: эдийн засгийн ухааны мэргэжилтэн банк, санхүүгийн луйвар, хийх, авлигад автагдсан төрийн ажилтан, албан хаагчид тэд зөвхөн бүлгийн сонирхол татаж буй асуудлыг талаар мэдээ, мэдээлэл өгдөг. Гүйцэтгэгчид өөрөөр хэлбэл, тодорхой төрлийн гэмт хэргийг гардан гүйцэтгэгчид нягт хамтран ажилладаг.

Дөрөв. Зохион байгуулалттай гэмт хэргийн нийгмийн хор аюул:

Зохион байгуулалттай гэмт хэргийг Монгол улсын одоогийн улс төр, нийгэм, эдийн засгийн нөхцөл байдалтай шууд холбон үзэх нь зүйтэй болов уу. Энэ төрлийн гэмт хэргийн гаралтад нөлөөлж буй хүчин зүйлийг дотоод, гадаад, эдийн засгийн, нийгмийн, улс төрийн гэж авч үзэж болно. Үүнд:

Эдийн засгийн хүчин зүйл:

- Аж ахуй, санхүүгийн салбарт хүндрэл, тогтворгүй байдал
- Буруу, алдаатай хувьчлалын сөрөг үр дагавар
- Баян, хоосны туйлын ялгарал
- Импорт экспортоос давамгайлсан байдал
- Инфляцын хэлбэлзэл /өсөлт, бууралт/
- Уул уурхай, стратегийн орд газруудыг тойрсон гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулалт
- Сүүлийн жилүүдэд гарсан томоохон бонд, хөтөлбөр, түүнийг дагасан хөрөнгө оруулалт,

¹⁰Д.Адъяабазар. Мафи-Гэмт байгууллага. Уб., 1999

зарцуулалт

- Төсвийн оновчгүй төлөвлөлт, хөрөнгийн үр дүнгүй зарлага, зарцуулалт, ашиг хонжоо хайх байдал
- Хөрш орнуудаас хүнс, эд материал, бусад түүхий эдийн хамааралтай байдал
- Бусад

Нийгмийн хүчин зүйл:

- Иргэдийн нийгмийн хамгааллын дорой, хүртээмжгүй байдал
- Хөдөөгөөс хот суурин газар руу чиглэсэн шилжилт хөдөлгөөн /зохиомол хотжилт/
- Нийслэл дэх хүн амын хэт бөөгнөрөл
- Нийт хүн амын ажилгүйдэл, ядуурал, түүнтэй холбоотой иргэдийн бухимдал
- Ажиллах хүчний хомсдол бий болж, хөдөлмөрлөх насны иргэд гадаад оронд амьдрах шилжилт хөдөлгөөний байдал
- Нийгмийн харилцааг зохицуулах эрх зүйн хэмжээний акт, хууль, журам алсыг харсан стандартгүй, хувьсаж өөрчлөгдөж байгаа байдал
- Мал, аж ахуй хөдөөгийн амьдралын цорын ганц эх сурвалж болсон байдал
- Архидан согтуурал ба мансуурал ихэссэн байдал
- Иргэдийн сахилга, хариуцлага алдагдсан байдал /залуу үе/
- Цахим орчны шүүлтүүргүй мэдээлэл, хэрэглээ нэмэгдсэн, аюулгүй байдал алдагдсан байдал

Улс төрийн хүчин зүйл:

- Улс төрийн засаглалын тогтворгүй байдал, талцал, хуваагдал, үзэл баримтлал тодорхойгүй, хувьсамтгай байдал
- Гэмт хэрэгтэй тэмцэхэд чиглэгдсэн төрийн тууштай хагуу бодлогогүй байдал
- Улс төрийн хүрээний авлига хавтгайрсан байдал
- Төрд итгэх иргэдийн итгэл алдарсан зэрэг болно.

Эдгээр бэрхшээлүүд нь зохион байгуулалттай гэмт явдал үүсэж, хөгжих дотоод нөхцөл, шалтгаан, хөрс суурь болдог. Зохион байгуулалттай гэмт явдал үүсэж, хөгжих нөхцөл, шалтгааныг саармагжуулах, арилгах талаар тодорхой арга хэмжээ авахгүй бол хөгжиж буй шатандаа яваа улс, орнууд зохион байгуулалттай гэмт явдлын эрхшээлд орох аюул нүүрлэж эхэлнэ.

Монгол Улс төвлөрсөн төлөвлөгөөт эдийн засгаас татгалзан, зах зээлийн эдийн засагтай эрх зүйт улс болон хөгжих болсноор эдүгээ даяаршлын үйл явц хөгжлийн олон шинэ боломжийг нээж өгсний сацуу үндэстэн дамнасан зохион байгуулалттай гэмт хэрэг нэвтрэх нөхцөлийг бүрдүүлсэн.

Монгол Улсад гэмт хэргийн тоо жилээс жилд өсөж, гэмт явдлын бүтцэд хүнд хэргийн эзлэх хувийн жин нэмэгдсэн, гэмт хэрэгтнүүдийн шинэ, залуу үе буй болж, мэргэших хандлага ажиглагдаж байгаа зэрэг нь гэмт хэрэг зохион байгуулалттайгаар үйлдэгдэх, зохион байгуулалттай гэмт хэрэг үүсэж бүрэлдэх хүчин зүйл болж байна.

Зохион байгуулалттай гэмт хэрэг ямар ч хил хязгаар, нийгмийн соёл, иргэншлээр хязгаарлагддаггүйд аюул нь оршиж байгааг энэ чиглэлийн эрдэмтэн судлаачид санал нэгтэй баталдаг.

Өнгөц харвал зохион байгуулалттай гэмт хэрэг Монгол улсыг зовоох хэмжээнд хүрээгүй гэсэн сэтгэгдэл төрүүлж болох ч үндэстэн дамнасан гэмт хэргээс ангид байх нэг ч улс, үндэстэн гэж байхгүй болсон бөгөөд “аюул, занал төрүүлэхгүй” байгаа нь зохион байгуулалттай гэмт сүлжээ хүчирхэг байгаа, өөрийгөө нийгэмд “энгийн ердийн, байх ёстой зүйл” мэтээр хүлээн зөвшөөрүүлж чадсан, түүнд нийгмийн идэвхтэй, ухамсар бүхий хэсгийн нөлөө бүхий олонх нь нэгдсэнийг илтгэх шинж байдгийг бид иш үндэс болгов.

Якуза нар Монгол улсыг бизнес хийхэд хамгийн ашигтай байж болох юм гэж үзсэн нь гайхах зүйлгүй. Монгол улсад Якуза аюул заналхийлэл үзүүлнэ гэдэгт эргэлзэж байгаа ч аюул хаа нэгтэй байж л таарна гэж гадаадын мэргэжилтэн үзсэн нь нэгийг өгүүлж байна¹¹.

Зохион байгуулалттай гэмт хэргийн зохион байгуулалтын сүлжээ Монгол улсад нэгэнт буй болж, үйл ажиллагааны нэг хэсэг нь төр засгийн эрх мэдэл, хяналттай өрсөлдөх, нөгөө нь доод нэгжээс буюу бүлгийн зохион байгуулалтын шинжийг агуулж идэвхэжсэн. Тэдний үйл ажиллагаа, чиглэл тус тусдаа боловч, эцэстэй

¹¹Дэвид Е.Каплан, Алек Дүбрө. “Якуза” Вашингтон. 1986, 2 дахь тал (Орчуулсан Д.Бадрал, ред Ж.Буянбат)

хүчирхэгжсэн нэгний санаа зорилгыг биелүүлэхэд нэгдэж хоорондын харилцаа хамаарал нь ашиг хонжоо хайх, нийгмийн аюул заналыг нэмэгдүүлэх, иргэдийн санаа бодол, үзэл сурталд нөлөөлөх, аль нэг талд ашигтай шийдвэр гаргуулах байдлаар илрэн гарах нөхцөл байдлыг бүрдсэн байна.

Тав. Зохион байгуулалттай гэмт хэргийн Монгол улс дахь өнөөгийн байдал

Сүүлийн үед зохион байгуулалттайгаар үйлдэгдэж байгаа гэмт хэргүүдээс үзэхэд хар тамхи, хүн худалдаалах, хүн хулгайлах, түүх соёлын дурсгалт зүйлсийн хууль бус эргэлт, автомашины хулгайн гэмт хэргүүд нь хэд, хэдэн улс дамжсан, үндэстэн дамнасан зохион байгуулалттай гэмт хэргийн шинжтэй болсон байна. Манай улсад гадаадын зохион байгуулалттай бүлэг, гэмт бүлэглэл нэвтрэн орсон, Монгол улсын иргэд тэдний хууль бус үйл ажиллагаанд татагдан оролцоогүй гэх баталгаа байхгүй байна.

Хуучин бидний ойлгож, нэрлэж заншсан эрүүгийн хуульд заасан уламжлалт гэмт хэрэг үйлдэж байгаа эрүүгийн гэмт хэрэгтнүүдээс бүрдсэн зохион байгуулалттай бүлгүүдээс гадна нам, групп, компани, байгууллага, ах дүү, хамаатан садан, нутаг нуга зэрэг зохион байгуулалтын хэлбэрээсээ шалтгаалан эдгээр харилцаагаа хууль бус аргаар мөнгө олоход чиглүүлэн ашиглаж байгаа нь Монгол Улсын нийгэмд зохион байгуулалттай бүлэг, гэмт бүлэглэл, сүлжээ хэлбэршлээ олж, Монгол Улсын онцлогыг илтгэх цөөн хүн амтай, хот суурин газраа илүүтэйгээр нягтарсан, улс төр, эдийн засгийн тогтворгүй байдал, зан заншил, соёл, иргэншлийн онцлогтой уялдан өвөрмөц хэлбэрээр оршин тогтнож, хөгжиж байна гэж дүгнэж болохоор байна.

Шинэ үеийн бүлэглэлүүд нь ашигт малтмал, газрын наймаа, төрөл бүрийн тендер, төрийн зөвшөөрлийн системийн үйл ажиллагаа, төсөвт бараа шахах, мөрийтэй тоглоом, банк санаатайгаар дампууруулах зэрэг гэмт хэргүүд үйлдэн хурдан ашиг олох чиглэлд анхаарлаа чиглүүлж олсон орлогоо хууль ёсны болгож угаах, татвараас зайлсхийх чиглэлээр ажиллах хандлагатай байна. Энэ бүгдтэй тэмцэх ажиллагааг шинэ шатанд гаргахад улс төр, эдийн засгийн шийдвэр, гэрч, хохирогчийг хамгаалах эрх зүйн зохицуулалт, хууль хяналтын байгууллагуудын ажиллах нөхцөлийг сайжруулах шаардлагатай үүсэж байна.

Тухайлбал: Манай улсад үйл ажиллагаа явуулж байгаа үндсэрхэг үзэлтэй гэгдэх бүлэг, хөдөлгөөнүүдийн үйл ажиллагаа, зорилго нь онолын хувьд тодорхойлсон “эх оронч, үндэсний үзэл”-ээс илүүтэйгээр эдийн засгийн ашиг сонирхолд чиглэсэн үйл ажиллагааг хууль бус үйлдэл, гэмт явдлын хэлбэрээр хэрэгжүүлж байна.

Хэт үндсэрхэг үзэлтэй бүлгэм, хөдөлгөөнүүд нь өөрсдийн эрх ашиг, сонирхлыг хамгаалах үүднээс улс төр, бизнес, эрүүгийн гэмт хэрэгтнүүдийн хууль бус үйл ажиллагаа, нөлөөнд орох, тэдний дунд төлөөлөлтэй болох, эвлэлдэн нэгдэж улс төрийн аль нэг хүчний доор нэгдэх сонирхолтой байгаагийн зэрэгцээ зохион байгуулалттай гэмт бүлэг, бүлэглэлийн шинжтэй болж нэгдэх процесст орсон байна.

Жишээлбэл: Сүүлийн үед идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулдаг “Б” нэртэй үндсэрхэг үзэлтэй төрийн байгууллага нь улс орон даяар 2000 орчим дэмжигч, гишүүнтэй тооцоолол байдаг ба гишүүдийг насны байдлаар нь авч үзвэл 30 хувийг 18-25 насны, 45 хувийг 25-35 насны, 15 хувийг 35-50 насныхан тус тус эзэлдэг.

Үндсэрхэг үзэлтэй этгээдүүдийн зүгээс ЭХТА-ийн 17.2 дугаар зүйл /Дээрэмдэх/, 17.6 дугаар зүйл /Бусдын эд хөрөнгийг авахаар заналхийлэх/ гэмт хэргийг ихээр үйлддэг бөгөөд Эрүүгийн хуулийн ерөнхий ангийн 3,8 дугаар зүйл /Зохион байгуулалттай гэмт бүлэг/-д заасан /Гэмт хэрэг байнга үйлдэж ашиг олох зорилгоор гурав, түүнээс олон хүний тогтвортой нэгдлийг зохион байгуулалттай гэмт бүлэг гэнэ/ шинжийг агуулж байна.

Гэмт хэргийн жишээ дурдахад: “Д” төрийн бус байгууллагын тэргүүн “Б” нь бусадтай бүлэглэн Монгол улсаа хамгаалъя гэх халхавчаар хэд хэдэн аймгийн нутаг дэвсгэрт ашигт малтмал олборлох чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг нөхөрлөл, уул уурхайн компанийн үйл ажиллагаанд хууль бусаар хөндлөнгөөс оролцож их хэмжээний мөнгө өгөхийг удаа дараа шаардан айлган сүрдүүлж, дарамтлан заналхийлсэн үйлдэлд холбогдох шалгалтын ажиллагаа явуулсан үйлдэл 2019

оны оны 10 дугаар сарын 10-ны өдөр Монгол Улсын Эрүүгийн хуулийн тусгай ангийн 17.6 дугаар зүйлийн 2 дэх хэсгийн 2.1 дэх заалтаар /Бусдын эд хөрөнгийг авахаар заналхийлэх гэмт хэргийг байнга үйлдэж амьдралын эх үүсвэр болгосон/ эрүүгийн 1902008.... дугаартай хэрэгт эрүүгийн хэрэг үүсгэж яллагдагчаар татаж, Чингэлтэй дүүргийн Эрүүгийн хэргийн анхан шатны шүүхийн 2021 оны 3 дугаар сарын 21-ний өдрийн 1..3 дугаартай тогтоолоор 2 жил, 2 сар хорих ял шийтгэл оногдуулсан байна.

Үндсэрхэг үзэлтэй бүлэг, тэдгээрийн гишүүдийн зүгээс үйлдсэн хэрэг, зөрчлийг бүрэн дүүрэн шалгаж шийдвэрлэн эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэх нь тэдний зүгээс гадаадын иргэдэд халдах, нийгмийн уур амьсгалыг өөрчлөх, олон нийтийн аюулгүй байдалд учруулж болох үйл ажиллагааг саармагжуулах ач холбогдолтой болохыг хууль хяналтын байгууллагууд бодлогын түвшинд нэг мөр ойлгуулан, нөхцөл байдлын талаар бодит мэдээлэл, зөв ойлголттой болгох шаардлага үүсэж байна.

Дүгнэлт: Дээрх баримт, мэдээллийг үндэслэн дараах дүгнэлтийг хийж байна. Үүнд:

1. Өнгөц харвал ЗБГХ Монгол Улсыг зовоох хэмжээнд хүрээгүй гэсэн сэтгэгдэл төрүүлж болох ч, үндэстэн дамнасан гэмт хэргээс ангид байх нэг ч улс, үндэстэн гэж байхгүй болсон бөгөөд “аюул, занал төрүүлэхгүй” байгаа нь зохион байгуулалттай гэмт сүлжээ хүчирхэгжих, өөрийгөө нийгэмд “энгийн ердийн, байх ёстой зүйл” мэтээр хүлээн зөвшөөрүүлэх, түүнд нийгмийн идэвхтэй, ухамсар бүхий хэсгийн нөлөө бүхий олонхыг нэгтгэх эрсдэл үүсэж болзошгүй.

2. Сүүлийн жилүүдэд зохион байгуулалттайгаар үйлдэгдсэн гэмт хэргийн түвшин, гадаад дотоод хүчин зүйл, шалтгаан нөхцөл, хүрээ, хамрагсдын байдлаас дүгнэхэд Монгол Улсад эрүүгийн гэмт хэрэгтнүүдийн гэмт бүлгээс гадна хүн худалдаалах, хар тамхи, мансууруулах бодис зөөвөрлөх, зарж борлуулах, галт зэвсэг тэсэрч дэлбэрэх бодис, түүх соёлын дурсгалт зүйлс хууль бусаар худалдаалах гэмт хэргийн бүлгүүдийн үйл ажиллагаа идэвхжих, компани, группээр халхавчлан эдийн засгийн гэмт хэрэг үйлддэг бүлгүүдийн үйл ажиллагаа өргөсөх, хуулийн хариуцлагаас зайлсхийх зорилгоор улс төрийн салбарт нөлөөлөл хамгаалалт бий болгох, төрийн болон хуулийн байгууллагуудын албан тушаалтнуудыг урвуулан ашиглах явдал эрс идэвхжих хандлагатай болжээ.

3. Стратегийн орд газрууд болон байгалийн баялгаа эргэлтэд оруулах төр засгийн бодлогын үр дүнд гадаадын хөрөнгө оруулалт ихээр нэмэгдэж, үндэстэн дамнасан корпорацаар халхавчилсан гадны улс төр, эдийн засгийн бүлэглэлүүдийн үйл ажиллагаа идэвхжих хандлагатай байгаа нь зохион байгуулалттай гэмт хэргийн нөхцөл байдлыг хүндрүүлж болзошгүй байгааг харуулж байна.

Санал. Дээрх дүгнэлтийг үндэслэн дараах саналыг дэвшүүлж байна. Үүнд:

1. ЦБ-ын чиг үүргийн нэгжээс нийгмийн зүгээс нөлөөлөх эерэг, сөрөг хүчин зүйлсийг тооцоолсны үндсэн дээр мэдээлэл олох-дүн шинжилгээ хийх-хариу сөрөг арга хэмжээ авах дунд болон урт хугацааны стратеги, тактикийг боловсронгуй болгож үйл ажиллагаандаа хэрэгжүүлэх.

2. Ижил чиг үүргийн байгууллагуудын хоорондын уялдаа холбоо, харилцан мэдээлэл солилцож ажиллах болон улс эх орны ашгийн үүднээс нэгдсэн ойлголттойгоор үйл ажиллагааг төлөвлөж, зохион байгуулалттай гэмт хэрэгтэй тэмцэх.

3. Улс орнууд хоорондын хамтын ажиллагааг бэхжүүлэх: Зохион байгуулалттай гэмт хэрэг нь үндэстэн дамнасан шинжтэй болсон тул улс орнууд хоорондоо мэдээлэл солилцох, хамтран ажиллах.

4. Хууль эрх зүйн орчныг сайжруулах: Зохион байгуулалттай гэмт хэрэгтэй тэмцэхэд зориулсан хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох, шинэчлэх шаардлагатай.

5. Технологийн дэвшлийг ашиглах: Орчин үеийн технологи, программ хангамжийг ашиглан гэмт этгээдүүдийн үйл ажиллагааг тандах, таслан зогсоох боломжтой.

6. Олон нийтийн ухамсар, оролцоог нэмэгдүүлэх: Иргэдийн дунд зохион байгуулалттай гэмт хэргийн хор уршгийн талаар мэдлэг, ухамсрыг дээшлүүлэх, тэднээс мэдээлэл авах замаар гэмт хэрэгтэй тэмцэх үйл ажиллагаанд татан оролцуулах нь үр дүнтэй.

7. Мэргэжлийн боловсон хүчнийг бэлтгэх: Цагдаа, хууль сахиулах байгууллагын ажилтнуудад зохион байгуулалттай гэмт хэрэгтэй тэмцэх чиглэлээр мэргэшүүлэх сургалт явуулах, гадаадын туршлагаас суралцах боломж олгох нь чухал.

Ашигласан материал

1. Монгол Улсын үндсэн хууль, 1992 он
2. Монгол Улсын Гүйцэтгэх ажлын тухай хууль, 1997
3. Монгол Улсын Эрүүгийн хууль, 2015
4. Монгол Улсын Эрүүгийн хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хууль 2017
5. Монгол Улсын Цагдаагийн албаны тухай хууль, 2017
6. Д.Адъяабазар, З.Төрмандах.Зохион байгуулалттай гэмт хэрэгтэй тэмцэх үндэс. Уб., 2005
7. Д.Адъяабазар. Мафи-Гэмт байгууллага. Уб., 1999
8. В.Ярочкин. Зохион байгуулалттай гэмт явдал, аюул хаанаас нүүрлэж байна. Уб., 2005
9. Паул Лунде. Зохион байгуулалттай гэмт хэрэг. 2004
10. НҮБ-ын Үндэстэн дамнасан зохион байгуулалттай гэмт хэргийн конвенц. 2000
11. Дэвид Е.Каплан, Алек Дүбрө. Якуза. 2010 (Орчуулсан Д.Бадрал, ред Ж.Буянбат)